

ФІЛОСОФІЯ

УДК 2-183:113

DOI:10.17721/sophia.2019.14.8

Л. А. Виговський, д-р філос. наук, проф.
vihov2017@ukr.net,

Т. В. Виговська, канд. біол. наук, доц.

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Хмельницький, Україна

ЕКОЛОГІЧНА СВІДОМІСТЬ ЯК ОСНОВА ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

Наголошується, що в умовах глобальної екологічної кризи актуальною є проблема формування і підвищення зрілості екологічної свідомості особистості. Підкреслюється, що в системі такої свідомості саме світогляд виконує системоформувальну функцію, оскільки дає людині відповідь на запитання про сенс життя в контексті екологічної діяльності. Розкривається роль історичних типів світогляду (міфологічний, релігійний, науковий) у контексті такої діяльності. Аргументується положення про те, що характеристика основних рівнів сформованості екологічної свідомості індивіда одночасно є і характеристикою рівнів її екологічної зрілості. Це зумовлюється тим, що типологічні групи відображають ступінь сприйняття екологічних ідей та засвоєння екологічних принципів з наступною реалізацією в екологічній діяльності. Доводиться, що можна виокремити три основних рівні екологічної зрілості свідомості особистості: наївно-реалістичний, буденно-емпіричний та свідомо-теоретичний. Наївно-реалістичний рівень зрілості екологічної свідомості притаманний людям, які в житті ведуть себе як стихійні екологи. Показується, що для буденно-емпіричного рівня характерна відсутність (у раціональній та емоційній сфері) негативного ставлення до екологічних проблем. Доводиться, що для свідомо-теоретичного рівня такої свідомості особистості характерне усвідомлене й активне ставлення до розв'язання екологічних проблем.

Ключові слова: світогляд, екологія, свідомість, екологічна свідомість, міфологічний світогляд, релігійний світогляд, науковий світогляд, екологічна свідомість, рівні екологічної зрілості свідомості людини.

Сьогодні важко знайти людину, яка якоюсь мірою не була б стурбована станом довкілля. І пояснення цьому просте: у загальній системі сучасних глобальних викликів людству на передній план виступають саме екологічні питання, оскільки вони мають прямий стосунок до розв'язання проблеми виживання людини як виду. Як переконливо свідчить практика, з часом господарська діяльність суспільства щодо природи набула антагоністичного характеру. Неконтрольована економічної діяльності соціуму поглибила процес забруднення атмосфери Землі, морів і океанів. Наше покоління стало очевидцем руйнування озонового шару, катастрофічного знищення лісів, суттєвого скорочення запасів питної води, ерозією ґрунтів тощо. Це стало результатом того, що людська спільнота створила штучне середовище, яке (за даними "Римського клубу") в десять разів продуктивніше від природного середовища. Тому задоволення все зростаючих потреб людства вже в досить близькому майбутньому може повністю знищити природне середовище і, відповідно, його складову – людину. У такій ситуації переосмислення власного ставлення до навколишнього середовища є нагальною потребою кожної людини. А це можливе насамперед через усвідомлення кожним індивідом свого нерозривного зв'язку з природою, що об'єктивно формує у нього потребу бережливого ставлення до довкілля. Саме таке ставлення здатне формувати в кожного члена суспільства потребу збалансування відносин з природою. А це сприятиме усвідомленню людьми потреби збереження та відтворення наявних природних ресурсів.

Отже, в умовах порушеної рівноваги між суспільством та природним середовищем актуальною постає потреба в екологізації всіх сфер життя сучасного соціуму. Зрозуміло, що нині нереальним завданням є повернення сучасної людини (з її споживацькою свідомістю та відповідними цінностями) до рівня споживання минулих століть. Тому необхідною умовою її виживання є негайне розв'язання проблеми відновлення втраченої збалансованості відносин у загальній системі "людина – природне середовище". Очевидно, що такий процес насамперед потребує відповідної світоглядної переорієнтації особистості щодо природи і формування на таких засадах екологічної свідомості членів людської спільноти.

Проблема суті та формування екологічної свідомості особистості та суспільства була об'єктом дослідження

А. Швейцера, О. Леопольда, Г. Снайдера, А. Несла. Роль світоглядного чинника в житті особистості та суспільства досліджували українські дослідники В. Шинкарук, В. Іванов, М. Попович, В. Крисаченко, В. Хмелько, В. Чорноволенко, В. Василенко та інші. Вони, спираючись на результати глибокого аналізу глобальних екологічних проблем, дійшли висновку, що ніякі науково-технічні новачі, економічні та соціальні реформи не здатні самі по собі зупинити екологічну кризу. Вихід з такої ситуації вони бачать передусім в утвердженні екологічної свідомості як на рівні індивідуального буття людини, так і її соціального буття. Зрозуміло, що це передбачає вироблення і утвердження екологічної ідеології життя, а також стимуляцію екологізації економіки, зрештою – формування постіндустріальної екологічно орієнтованої цивілізації. Усвідомлення людиною свого нерозривного зв'язку з довкіллям, залежність від неї в кінцевому підсумку повинно кардинальним чином змінити наявну кризову ситуацію, оскільки має сформувати і утвердити у потребу особистості постійно бережливо ставитись до навколишнього середовища, сприяти всім формам діяльності з його постійного відтворення та виходу системи "людина – природа" на збалансований рівень. Частково таке завдання в державі повинна вирішити реалізація екологічної освіти в країні. Наприклад, згідно з Концепцією екологічної освіти України (затвердженою Міністерством освіти і науки ще в 2001 р.) основними завданнями екологічної освіти мають бути формування та підвищення екологічної культури в усіх членів суспільства.

Стрижнем такої культури є екологічна свідомість, яка є однією із форм суспільної свідомості. Тому вона постає однією із найважливіших складових науково-філософського світогляду. Екологічна свідомість, як специфічна і відносно самостійна форма суспільної свідомості, склалась лише в ХХ столітті. Це була своєрідна реакція на потребу вирішення тих екологічних проблем, які заявили про себе.

Сам світогляд постає досить складним і багатограним суспільним феноменом. Про це, зокрема, вже свідчить хоч би той факт, що і зараз серед дослідників, які займаються його вивченням, ще немає однозначного розуміння самого поняття "світогляд". Більшість науковців вважають, що він виступає як духовне явище. А його особливості пов'язують з суб'єктивним чинником саме

людської діяльності. Саме такий підхід дозволяє врахувати науковцям той важливий момент, що сама людина вибирає те, з чим їй доведеться в подальшому мати справу, тобто, взаємодіяти. Світогляд, реалізуючись в системі ціннісних орієнтацій особистості, зумовлює її вибіркове і стійке ставлення до соціально значущих явищ і подій минулого, сьогоденного і майбутнього.

Механізм такого впливу зумовлюється тим, що світогляд, який виступає способом духовно-практичного засвоєння дійсності людиною, відповідно детермінує соціальну направленість її діяльності. Тому світогляд визначає розуміння людиною світу, визначає її позицію до всіх життєво-необхідних моментів його буття, в тому числі і природного. Саме через світогляд людині "відкривається" світ, точніше, його бачення, розуміння. А тому те, яким цей світ є для неї залежить насамперед від змісту самого світогляду, оскільки в кінцевому підсумку він визначає її вибір щодо розуміння і розв'язання її життєвих проблем. Розуміння важливості вирішення екологічних проблем може стати сенсом життя, оскільки вони сприймаються як особисті.

У системі екологічної свідомості світогляд виконує системоформуючу роль, оскільки дає людині відповідь на питання про головну цінність і пріоритети в житті людини, надає відповідного ідеологічного обґрунтування думкам і діям, які відповідають екологічним потребам людей, спільнот. В такій ситуації сенсом життя людини стає збереження та відновлення довкілля, що формує у неї потребу екологічної діяльності.

Сама екологічна свідомість, постаючи однією з форм суспільної свідомості, є важливим елементом науково-філософського світогляду. Як специфічна і самостійна форма така свідомість сформувалася в результаті адекватного розуміння наростання кризових явищ у взаємодійних суспільства і природи загалом.

Загалом екологічну свідомість можна визначити як адекватне відображення у свідомості людей їх місця та ролі у функціонуванні системи "суспільство-природа" в контексті ековолюції. В такий свідомості світоглядний чинник через систему ціннісних установок формує і зумовлює вибіркове і стійке ставлення людини до розуміння та шляхів розв'язання екологічних проблем.

Очевидно, що існування окремих структурних елементів екологічної свідомості мало місце і на ранніх етапах розвитку людського суспільства, адже практична діяльність людей була пов'язана з природою. Наприклад, міфологічний світогляд, по суті, відобразив умови, коли первісна людина в практичному плані вже виокремилася з природи, але в теоретичному плані (з об'єктивних причин) ще не могла усвідомити власної протилежності їй. Тобто щодо природи вона усвідомлювала себе передусім як її невід'ємна частина, а тому й співвідносила себе як частину до цілого. І це ціле, тобто природа, для тієї людини була домінуючим структурним елементом її життя. Тому природа отримала статус сакрального, божественного. Таке шанобливе ставлення до неї передавалося з покоління в покоління через проведення відповідних обрядів і традицій. Звідси і практика задобрення певних явищ природи навіть через виконання ритуалу жертвоприношення. Тому елементи екологічної свідомості були невід'ємною структурною складовою міфологічного світогляду. Вони зумовлювали у людей того часу шанобливе, а головне – бережливе ставлення до природи як до явища вищого, сакрального порядку. При цьому таке ставлення було під контролем не тільки членів первісної спільноти, але й (на їхню думку) і надприродними силами.

Однак подальший розвиток продуктивних сил суспільства зумовив значне послаблення залежності індивіда від природи. Це дозволило індивіду переосмислити власну роль в загальній системі "людина – природа".

Людина перестала визнавати верховенство сил природи і почала активно утверджувати власну гегемонію. Такий методологічний підхід зумовив виникнення релігій вищого порядку – релігій "одкровення". Така світоглядна революція сформувала новий тип особистості, адже вона в релігійному світогляді вже остаточно виокремилася з природи. Більше того, цим типом світогляду було проголошено зверхність людини над природою. Зокрема, у християнстві було визнано, що на відміну від тварин, саме людина "створена за подобою Божою". "І сказав Бог: "Створімо людину за образом Нашим, за подобою Нашою, і хай панують над морською рибою, і над птаством небесним, і над худобою, і над усею землею, і над всім плазуючим, що плазує на землі" (Бут. 1: 26) [1].

Як показало життя, абсолютизація такого підходу і зумовила проголошення знаменитої мічурінської тези: "Ми не повинні чекати милостей від природи ...". В теоретичному плані таке розуміння вело до конфлікту між людиною і природою, так як утверджувало у суспільній свідомості верховенство людини над природою і, відповідно, зумовлювало споживацький підхід до використання природних ресурсів. На відміну від міфологічного світогляду, релігійний пояснював існування предметно-речового світу вже як "зовнішню видимість" більш функціональної реальності – духовного світу. Через те головним засобом осягнення буття відтепер оголошується віра в реальне існування об'єктів надприродного світу. І якщо для міфологічного світорозуміння головним є обґрунтування зв'язку індивіда з родом, то для релігійного – показ шляхів досягнення єдності з надприродним об'єктом (Богом) як втілення святості та абсолютної цінності. Тобто, у такому випадку природа втрачає власну сакральність і, відповідно, починає розглядатися у прагматичному плані.

Правда, при цьому необхідно зауважити, що частина релігій "одкровення" все ж таки зберегла екологічний потенціал. Зокрема, буддизм, забороняючи вбивати все живе, формує в людини особливе ставлення до навколишнього середовища. А індуїзм, як відомо, навіть сакралізує ставлення до корів.

Зрозуміло, що накопичення з часом в суспільстві екологічних проблем змушує сучасні релігійні інституції переосмислювати їх місце і роль в житті віруючої людини. Тому останнім часом у цьому контексті відбувається перегляд самих методологічних засад. Тепер богословами природа розглядається як результат творіння Боже, а тому і ставлення людини до неї повинно бути відповідним. Нині екологічна проблема стає важливою для діяльності багатьох релігійних організацій. У світоглядному плані негативне ставлення до природи, її знищення оголошується гріхом. Зокрема, у християнстві виникають і мають тенденцію до розвитку рухи, які не тільки чітко носять екологічний характер, але й означений принцип кладуть в основу свого віровчення. Зокрема, послідовники вчення П. Іванова виходять із того, що Христос приніс соборність для людей, а ось їхній учитель, обожнивши природу, об'єднав таку соборність з новою іпостасю Бога. Поєднавшись з нею людина одержує спасіння.

Очевидно, що наявна екологічна криза потребує передусім зміни свідомості людини щодо її ставлення до природи. Тому формування екологічної свідомості в кожного члена суспільства нині є нагальною потребою.

На жаль, у нашому суспільстві через суб'єктивні та об'єктивні причини поки що немає однозначного ставлення до екологічної діяльності як до важливої суспільної потреби. Тому під час аналізу задіяння людей у екологічній діяльності можна виокремити ряд типологічних груп, пов'язаних загальними характерними рисами, що відображають рівень екологічної зрілості особистості в системі екологічної свідомості.

Варто підкреслити, що характеристика основних рівнів сформованості екологічної свідомості індивіда одночасно є характеристикою рівнів його екологічної зрілості. Типологічні групи на таких засадах відображають ступінь сприйняття екологічних ідей та засвоєння екологічних принципів з подальшою їх реалізацією в діяльності. У цьому аспекті можна, на нашу думку, виокремити три основних рівня екологічної зрілості особистості: наївно-реалістичний, буденно-емпіричний та свідомо-теоретичний.

Щодо наївно-реалістичного рівня зрілості екологічної свідомості людини, то він характерний для індивідів в яких наявний лише початковий рівень екологічної свідомості. В реальному житті вони поводяться як стихійні екологи, оскільки, виходячи з власного життєвого досвіду, розуміють, що природу (від якої вони залежать) потрібно берегти. Така життєва позиція базується не на наукових знаннях, а на тому, що у житті вони ще не зустрічалися з екологічними проблемами, причину і наслідок яких не можна було б пояснити на рівні буденної свідомості. Тому носії такого рівня екологічної зрілості практично не займаються екологічною діяльністю. Але при цьому їм притаманний широкий спектр думок і дій у контексті ставлення до природи: від повної індиферентності стосовно проблем екології до пасивної участі в окремих екологічних заходах. Таке їх ставлення до проблем докільля пояснюється: відсутністю необхідних наукових знань про взаємозв'язок природи і суспільства, нерозуміння екології як соціального явища, а також впливу технократичних традицій та установок. Найчастіше такі люди просто не бачать потреби мати зайвих проблем.

Наступний рівень екологічної зрілості особистості можна характеризувати як буденно-емпіричний. Для нього притаманна більш виражена екологічна направленість свідомості людини, оскільки відсутні негативне ставлення до екологічних проблем як в раціональній так і емоційній сферах. Таке ставлення формується на основі елементарного засвоєння наукових знань, власного емпіричного досвіду, що зумовлює потребу щось змінити в екологічній ситуації на краще. І хоч буденна екологічна свідомість людей такого рівня ще не відповідає рівню теоретичних узагальнень, проте вони періодично проявляють свою зацікавленість у розв'язанні тих чи інших екологічних проблем.

Найвищим рівнем екологічної зрілості екологічної свідомості є свідомо-теоретичний. Носіям такого типу екосвідомості характерне усвідомлене і стійке ставлення до екологічних проблем у всіх їх проявах, вміння з наукових позицій глибоко і аргументовано захищати свої екологічні принципи та позиції, повною мірою використовувати екологічний потенціал досягнень сучасної науки. Представники цієї типологічної групи, маючи достатню теоретичну підготовку і чітку світоглядно-екологічну установку, проявляють активність в усіх сферах екологічної діяльності. Сенс свого життя вони вбачають у поширенні екологічних знань, боротьбі з забрудненням довкілля, запровадженням новітніх екологічних технологій. У таких людей сформована і потребує реалізації життєва потреба в постійній екологічній діяльності. На практиці їх активна життєва позиція щодо захисту довкілля реалізується зокрема, в участі в екологічних громадських організаціях та в представництві цих організацій в різноманітних громадських радах.

Як свідчить практика, природа перебуває в кращому стані в тих країнах, де економічна політика влади збалансовано поєднується з особистим внеском громадян. Тому громадяни України повинні зрозуміти просту істину: ні уряду, ні тим більше природоохоронному відомству самотужки не під силу розв'язати складні екологічні проблеми доти, поки справа охорони довкілля не стане одним із пріоритетів в їх житті.

Надто, що діяльність інститутів громадянського суспільства дозволяє робити це успішніше, ніж це було раніше. Але, як свідчать результати проведених в цьому плані соціологічних досліджень, у більшості членів українського соціуму рівень зрілості екологічної свідомості відповідає наївно-реалістичному та (в кращому разі) буденно-емпіричному типам. Щодо свідомо-теоретичного рівня зрілості такої свідомості, то він притаманний досить невеликому (хоча і активному) відсотку громадян. Проте саме вони ініціюють і проводять відомі в країні ефективні екологічні акції.

Основна причина такого стану передусім пояснюється тим, що в умовах загострення економічної кризи в державі люди не вбачають пріоритетності екологічних проблем для вирішення своїх насущних проблем. А якщо і бачать, то поки що не вірять в те, що громадськість може суттєво вплинути на владні структури всіх рівнів у плані розв'язання екологічних проблем. Варто наголосити, що в Україні на законодавчому рівні ще не розроблено ефективного і прозорого механізму розв'язання таких проблем.

Отже, розв'язання накопичених екологічних проблем в Україні потребує комплексних заходів. І передусім потрібно виконувати завдання підвищення ефективності системи екологічної освіти в державі з формування високого рівня екологічної зрілості громадян. Але на шляху реалізації Концепції неперервної екологічної освіти в Україні є низка теоретико-методологічних та практичних проблем, які необхідно розв'язувати. На нашу думку, у процесі формування екологічного світогляду потрібно перейти від домінування природоохоронної парадигми до домінування світоглядно-ціннісної, морально-етичної парадигми. Адже багато екологічних проблем можна буде зняти у випадку, коли захист довкілля, екологічна діяльність стане сенсом життя наших громадян. А для цього потрібно постійно та системно підвищувати рівень екологічної свідомості особистості шляхом формування відповідних світоглядно-ціннісних установок метою яких є формування свідомо-теоретичного рівня екологічної зрілості. Це сприятиме вихованню "особистості з екоцентричним типом свідомості, відповідальним ставленням до довкілля, екологічним мисленням ..." [5, с. 3].

Список використаних джерел:

1. Біблія або Книги Святого писма старого і нового заповіту: із мови давньоєврейської та грецької на українську наново перекладена. – К.: Українське біблійне товариство, 2009.
2. Ерышев А. А. Религиоведение : учеб. пособ. / А. А. Ерышев. – К.: МАУП, 1999. – 280 с.
3. Концепція екологічної освіти України. – К.: Міністерство освіти і науки України, 2001. – 15 с.
4. Крисаченко В. С. Екологічна культура / Валентин Семенович Крисаченко. – К.: Заповіт, 1996. – 352 с.
5. Ситник К. Нове століття сформує новий екологічний світогляд? / К. Ситник, В. Багнюк // Вісн. НАН України. – 2001. – № 7. – С. 27–36.
6. Саєнко Т. В. Екологічна освіта сьогодні – екологічне довкілля завтра / Т. В. Саєнко // Вища освіта для збалансованого розвитку. – К.: Бібліотека Всеукраїнської ліги, 2012. – Серія "Екологічна освіта та навчання". – № 9 (105). – С. 2–7.

References:

1. Biblija abo Knyhyh Svjatogho pysjma starogho i novogho zapovitu: iz movy davnjoevrejskoi ta ghrecksjoi na ukrajinsku nanovo perekladena. – K.: Ukrajinsjke biblijne tovarystvo, 2009.
2. Eryshev A. A. Religiovedenie : ucheb. posob. / A. A. Eryshev. – K.: MAUP, 1999. – 280 p.
3. Konceptija ekologichnoji osvity Ukrajinu. – K.: Ministerstvo osvity i nauky Ukrajinu, 2001. – 15 p.
4. Krysachenko V. S. Ekologichna kuljtura / Valentyn Semenovych Krysachenko. – K.: Zapovit, 1996. – 352 p.
5. Sytnyk K. Nove stolittja sformuje novyj ekologichnyj svito-ghljad? / K. Sytnyk, V. Baghnjuk // Visn. NAN Ukrajinu. – 2001. – №7. – pp. 27–36.
6. Sajenko T. V. Ekologichna osvita sjoghodni – ekologichne dovkillja zavtra / T. V. Sajenko // Vyshha osvita dlja zbalansovanogho rozvytku. – K.: Biblioteka Vseukrajinskoji lighi, 2012. – Serija "Ekologichna osvita ta navchannja". – №9 (105). – pp. 2–7.

Л. А. Выговский, Т. В. Выговская

Хмельницький університет управління і права імені Леоніда Юзькова, Хмельницький, Україна

ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ СОЗНАНИЕ КАК ОСНОВА ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ ЛИЧНОСТИ

Доказується, що в умовах глобальної екологічного кризису дуже актуальна проблема формування і підвищення рівня зрелості екологічного свідомості людини. Підкреслюється, що в системі такого свідомості світогляд виконує системо-формуючу функцію, оскільки дає людині відповідь на питання про сенс життя в контексті екологічної діяльності. Розкривається роль історичних типів світогляду (міфологічний, релігійний, науковий) в контексті такої діяльності, аргументується положення про те, що характеристика основних рівнів сформованості екологічного свідомості індивіда одночасно є і характеристикою рівнів її екологічної зрелості. Це обумовлено тим, що типологічні групи відображають ступінь сприйняття екологічних ідей і усвоєння екологічних принципів з наступною реалізацією в екологічній діяльності. Утверджується, що можна виділити три основних рівня екологічної зрелості свідомості людини: наївно-реалістичний, буднично-емпіричний і свідомо-теоретичний. Наївно-реалістичний рівень зрелості екологічного свідомості присущ людям, які в житті ведуть себе як стихійні екологи. Доказується, що для буднично-емпіричного рівня характерно відсутність (в раціональній і емоційній сфері) негативного ставлення до екологічних проблем. Доказується, що для свідомо-теоретичного рівня такого свідомості людини характерне усвідомлене і активне ставлення до рішення екологічних проблем.

Ключові слова: світогляд, екологія, свідомість, екологічне свідомість, міфологічне світогляд, релігійне світогляд, наукове світогляд, екологічне свідомість, рівні екологічної зрелості свідомості людини.

Leonid Antonovych Vyghovskiy, Tetjana Viktorivna Vyghovska

Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law, Khmelnytskyi, Ukraine

ECOLOGICAL CONSCIOUSNESS AS THE BASIS FOR PERSON'S ECOLOGICAL CULTURE

The article shows that in the conditions of global ecological crisis Homo sapiens as a species can only survive if the problem of restoring historically lost balance of relations in the general system of "human being – natural environment" is resolved as soon as possible. We argue that such a process requires, first and foremost, an appropriate reorientation of the humanity's worldview with respect to the nature and formation of environmental consciousness in members of the human community based on such principles. It is proved that in the system of ecological consciousness the worldview plays a systematic role, because it gives a person the answer to the question about the main values and priorities in human life, provides appropriate ideological justification of thoughts and actions that meet the ecological needs of people and communities. It is emphasized that, in such a situation, the preservation and restoration of the environment, which forms the need for ecological activity, becomes a sense of human life. The role of historical types of worldview (mythological, religious, scientific) in shaping the attitude of a person to nature is shown. We also show that the characteristics of the main levels of formation of the person's ecological consciousness is, at the same time, the characteristics of their ecological maturity. This is due to the fact that the typological groups reflect the degree of perception of environmental ideas and the adoption of environmental principles with subsequent implementation in environmental activities. We show that the levels of environmental consciousness can be classified as naive-realistic, everyday-empirical, and conscious-theoretical. The naive-realistic level of maturity of environmental consciousness is characteristic of people who act as natural environmentalists in their lives. The everyday-empirical level is characterized by the existence (in the rational and emotional areas) of a negative attitude to environmental problems. The conscious-theoretical level of such consciousness is characterized by informed and active attitude to environmental problems. It is emphasized that in the process of forming an ecological worldview, there is a need to move from the dominance of the environmental paradigm to the dominance of the ideological, moral and ethical paradigms.

Keywords: worldview; ecology; consciousness; environmental consciousness; mythological consciousness; real-world outlook; scientific worldview; environmental consciousness; levels of ecological maturity in person's consciousness.

UDC 164

DOI:10.17721/sophia.2019.14.9

Ia. O. Petik, M.A. in philosophy
truedarkbodhi@gmail.com

PHILOSOPHICAL PROBLEMS OF THE MENTALISTIC LOGIC

Paper deals with philosophical problems of mentalistic logic. Mentalistic logic is a formal system that concentrates on underpinning processes of mental life instead of certain elements of extrinsic rational behavior as most of existing logics (like BDI calculi) do. The project is compared to the existing logics of actions.

Mentalistic logic is partially a formal system and partially phenomenological study of human mind. We presume formal signs such as propositions and modal operators refer to mental states and can describe the general structure of mental activity. That is purely the approach of classical phenomenology – the study of experience and its structures. On the other hand the usage of formal logic is a classic analytic philosophy of mind.

So the things are getting more complicated when taking in consideration that the initial framework of a study is analytic philosophy and not continental phenomenology. Phenomenology is of different intellectual and methodological tradition than any type of analytic philosophy including analytic philosophy of mind. From that standpoint it may be said that paper is also interesting as a purely methodological project – it tries to find bridges between phenomenology and philosophy of mind.

As for the action logics, mentalistic logic also studies rational behavior but does it on the other lever and often with a different purpose.

The main problem in this case is philosophical interpretation of modality. Minor problems include shared content, many leveled self-referential structures and vagueness. The paper also studies brain in a vat thought experiment as a methodological concept. The research will have implications for philosophy of logic, artificial intelligence and theory of reference.

Key words: philosophy of logic, philosophy of mind, psychologistic logic, folk psychology.

Introduction

In general, throughout the latest years number of different logics modeling human psychology were built. For example, a belief desire intention (BDI) logic has been used to formalize intelligent behavior. However research for formal systems designed so as to show the underpinning processes of our mental life including complicated abstract thinking is in process. In other words, the formal system which can be called mentalistic logic is a matter of further elaboration.

This paper deals with the philosophical and formal problems surrounding the mentalistic logic. These problems can be grouped into two distinct sets. The first set includes problems of the classical logic, which should be solved in order to create a mentalistic logic. These are the problems of completeness of such a system in relation to the particular features of the mental processes it should represent.

Another difficulty from this set is more technical: how to adequately present psychological notions with modal operators. There are existing schemas for formal systems